

ZDRAVSTVENI TURIZAM U RURALNIM SREDINAMA

Stručni rad
DOI: 10.5937/GU_KORET26152I

Zoran Ilić

Trgovinsko ugostiteljska škola, Dubočica 82 - Leskovac
e-mail: zoran.nevena@gmail.com, ORCID: 0009-0002-3737-8966

APSTRAKT: Rad se bavi analizom potencijala razvoja zdravstvenog turizma u ruralnim sredinama, sa posebnim osvrtom na banjski turizam u južnoj Srbiji. U uvodnom delu rada definiše se značaj zdravstvenog turizma kao specifične grane turizma koja objedinjuje zdravstvene usluge i turističku ponudu. Posebna pažnja posvećena je banjskom turizmu kao jednom od najvažnijih oblika zdravstvenog turizma, kao i ruralnom turizmu, koji se zasniva na prirodnim resursima, autentičnosti i očuvanom ambijentu. U radu se dalje razmatra međusobna povezanost zdravstvenog, banjskog i ruralnog turizma, ukazujući na njihove komplementarne efekte u kontekstu održivog razvoja turističkih destinacija. Empirijski deo rada obuhvata prikaz odabranih banja u južnoj Srbiji koje se nalaze u ruralnim područjima, kao i rezultate sprovedenog statističkog istraživanja. Istraživanje je usmereno na ispitivanje stavova ispitanika o preferencijama prema banjama, boravku u prirodi i ruralnim sredinama, kao i na identifikaciju najatraktivnijih banjskih destinacija u ovom regionu. Rezultati istraživanja ukazuju na značajan potencijal razvoja zdravstvenog turizma u ruralnim sredinama južne Srbije, uz naglašenu potrebu za unapređenjem turističke infrastrukture, promocije i kvaliteta usluga. U zaključku rada ističe se značaj integrisanog pristupa razvoju turizma koji povezuje prirodne resurse, zdravstvene kapacitete i ruralni ambijent.

Ključne reči: zdravstveni turizam, banjski turizam, ruralni turizam, južna Srbija, turističke preferencije

HEALT TOURISM IN RURAL AREAS

ABSTRACT: The paper analyzes the potential for the development of health tourism in rural areas, with a particular focus on spa tourism in Southern Serbia. The introductory part defines the importance of health tourism as a specific branch of tourism that integrates healthcare services with tourism offerings. Special attention is given to spa tourism as one of the most significant forms of health tourism, as well as to rural tourism, which is based on natural resources, authenticity, and a preserved environment. The paper further examines the interconnection between health, spa, and rural tourism, highlighting their complementary effects in the context of sustainable tourism development. The empirical part of the study presents selected spa destinations located in rural areas of Southern Serbia, along with the results of a conducted statistical survey. The research focuses on examining respondents'

Citizen Government

preferences regarding spa visits, staying in nature, and rural environments, as well as identifying the most attractive spa destinations in this region. The research results indicate a significant potential for the development of health tourism in rural areas of Southern Serbia, emphasizing the need to improve tourism infrastructure, promotion, and service quality. The conclusion highlights the importance of an integrated approach to tourism development that connects natural resources, healthcare capacities, and the rural environment.

Keywords: *health tourism, spa tourism, rural tourism, Southern Serbia, tourist preferences*

1. UVOD

Savremeni trendovi u turizmu ukazuju na sve izraženiju potrebu za očuvanjem zdravlja, prevencijom bolesti i unapređenjem kvaliteta života, što je dovelo do intenzivnog razvoja zdravstveni turizam kao jedne od najperspektivnijih grana turističke privrede. Ovaj oblik turizma podrazumeva integraciju zdravstvenih usluga i turističkih sadržaja, pri čemu korisnici ne traže samo medicinski tretman, već i boravak u prijatnom i podsticajnom prirodnom okruženju. Poseban značaj u okviru zdravstvenog turizma ima banjski turizam, koji se zasniva na korišćenju prirodnih lekovitih faktora, poput termomineralnih voda, lekovitog blata i specifičnih klimatskih uslova. Banje predstavljaju tradicionalne centre lečenja i rehabilitacije, ali se u savremenim uslovima sve više transformišu u kompleksne turističke destinacije koje objedinjuju medicinske, wellness i rekreativne sadržaje. Paralelno sa tim, razvoj ruralni turizam dobija na značaju, posebno u kontekstu održivog razvoja i potrebe za očuvanjem prirodnih resursa. Ruralne sredine pružaju jedinstvene uslove za odmor i oporavak zahvaljujući čistom vazduhu, tišini, odsustvu urbanog stresa i autentičnom ambijentu. Upravo ove karakteristike čine ruralna područja izuzetno pogodnim za razvoj zdravstvenog i banjskog turizma. Srbija raspolaže bogatim prirodnim resursima za razvoj banjskog turizma, pri čemu se značajan broj banja nalazi u ruralnim područjima. Posebno se izdvajaju banje u južnoj Srbiji, koje karakterišu izuzetni hidrološki potencijali, raznovrsni termalni izvori i relativno očuvana prirodna sredina. Uprkos tome, mnogi od ovih lokaliteta još uvek nisu u potpunosti turistički valorizovani.

Predmet ovog rada je analiza potencijala razvoja zdravstvenog turizma u ruralnim sredinama Srbije, sa posebnim osvrtom na banjski turizam u južnoj Srbiji. Posebna pažnja posvećena je analizi Banja Topilo kao reprezentativnog primera banje sa značajnim prirodnim resursima i nedovoljno iskorišćenim razvojnim potencijalom. Cilj rada je da se utvrdi u kojoj meri ruralni ambijent doprinosi unapređenju zdravlja i bržem oporavku korisnika banjskih usluga, kao i da se identifikuju ključni faktori za razvoj ovog oblika turizma. Autor definiše polaznu hipotezu u radu koja glasi: Ruralna sredina u banjama Srbije pozitivno utiče na zdravlje i brži oporavak posetilaca.

2. TEORIJSKI OKVIR ZDRAVSTVENOG, MEDICINSKOG I BANJSKOG TURIZMA

Savremeni turizam karakteriše sve veća diversifikacija ponude i prilagođavanje specifičnim potrebama korisnika, među kojima zdravlje zauzima centralno mesto. U tom kontekstu, zdravstveni turizam se razvija kao jedan od najdinamičnijih i najperspektivnijih oblika turističke aktivnosti. Njegov značaj ogleda se u integraciji zdravstvenih i turističkih funkcija, čime se korisnicima omogućava da istovremeno

zadovolje potrebe za lečenjem, rehabilitacijom, prevencijom i odmorom. Zdravstveni turizam obuhvata širok spektar usluga i aktivnosti, koje se kreću od visokospecijalizovanih medicinskih intervencija do wellness i rekreativnih programa. Njegova osnovna karakteristika jeste holistički pristup zdravlju, koji podrazumeva posmatranje čoveka kao celine – fizičke, psihičke i socijalne. Upravo ovaj pristup predstavlja osnovu za diferencijaciju zdravstvenog turizma u odnosu na druge oblike turizma. Anton Čehov je rekao: “Zdrav čovek ima hiljadu želja, a bolestan samo jednu – da bude zdrav”. Rimski filozof Marko Tulije Ciceron je govorio da je zdravlje najveće bogatstvo. Dostojevski je govorio: “Ako je bogatstvo izgubljeno, ništa nije izgubljeno, a kada je zdravlje izgubljeno skoro sve je izgubljeno.

U savremenoj literaturi, zdravstveni turizam se najčešće deli na tri osnovna segmenta: medicinski, banjski i wellness turizam. Svaki od ovih oblika ima specifične karakteristike, ciljne grupe i funkcije, ali se međusobno dopunjuju i čine jedinstven sistem usmeren ka unapređenju zdravlja.

2.1. Medicinski turizam

Medicinski turizam predstavlja najviše institucionalizovan i tehnološki razvijen segment zdravstvenog turizma. Osnovna svrha ovog oblika turizma jeste pružanje medicinskih usluga pacijentima koji putuju van mesta stalnog boravka, najčešće u inostranstvo ili u specijalizovane centre unutar zemlje.

Razlozi za razvoj medicinskog turizma su višestruki:

- visoki troškovi lečenja u razvijenim zemljama
- duge liste čekanja
- dostupnost savremenih medicinskih tehnologija u drugim destinacijama
- mogućnost kombinovanja lečenja i boravka u turističkom okruženju

Medicinski turizam obuhvata širok spektar usluga, uključujući:

- hirurške intervencije (ortopedske, estetske, kardiovaskularne)
- stomatološke usluge
- dijagnostičke procedure
- specijalističke terapije

Za razliku od drugih oblika zdravstvenog turizma, medicinski turizam se dominantno odvija u urbanim sredinama, u okviru bolnica i specijalizovanih klinika. Fokus je na efikasnosti i brzini medicinskog tretmana, dok su prirodni i ambijentalni faktori sekundarni. Iako pruža visok nivo medicinske usluge, medicinski turizam često ne obuhvata dugoročan proces oporavka u prirodnom okruženju. Upravo u tom segmentu dolazi do izražaja značaj drugih oblika zdravstvenog turizma, pre svega banjskog.

2.2. Banjski turizam

Banjski turizam predstavlja tradicionalni i široko rasprostranjen oblik zdravstvenog turizma, koji se zasniva na korišćenju prirodnih lekovitih faktora. Njegov razvoj vezuje se za područja bogata termomineralnim izvorima, lekovitim blatom i specifičnim klimatskim uslovima. Za razliku od medicinskog turizma, banjski turizam

ima naglašeniju preventivnu i rehabilitacionu funkciju. Terapijski efekti postižu se kombinacijom:

- balneoterapije (lečenje mineralnim vodama)
- klimatoterapije
- fizikalne terapije
- rekreativnih aktivnosti

Jedna od ključnih prednosti banjskog turizma jeste njegova sposobnost da omogućući dugotrajan i postepen oporavak organizma. Boravak u banji ne podrazumeva samo medicinski tretman, već i relaksaciju, smanjenje stresa i poboljšanje opšteg psihofizičkog stanja. U savremenim uslovima, banje prolaze kroz proces transformacije iz tradicionalnih lečilišta u multifunkcionalne turističke centre. Pored zdravstvenih usluga, sve više se razvijaju:

- wellness i spa sadržaji
- sportsko-rekreativne aktivnosti
- kulturni i turistički programi

Poseban značaj banjskog turizma u Srbiji ogleda se u činjenici da se veliki broj banja nalazi u ruralnim sredinama, što dodatno povećava njihov terapijski i turistički potencijal.

2.3. Komparativna analiza medicinskog i banjskog turizma

Iako pripadaju istoj kategoriji zdravstvenog turizma, medicinski i banjski turizam imaju značajne razlike. U tabeli 1 prikazani su sličnosti i razlike između medicinskog i banjskog turizma.

Tabela 1: Karakteristike medicinskog i banjskog turizma

Karakteristika	Medicinski turizam	Banjski turizam
Osnovna svrha	Lečenje	Oporavak i prevencija
Lokacija	Urbane sredine	Ruralne sredine
Trajanje boravka	Kratko	Duže
Prirodni faktori	Nisu presudni	Ključni
Uloga pacijenta	Pasivna	Aktivna

Iz ove analize jasno se uočava da banjski turizam pruža širi i dugoročniji pristup zdravlju, posebno kada se realizuje u ruralnom okruženju.

2.4. Uloga ruralnog ambijenta u zdravstvenom turizmu

Razvoj zdravstvenog turizma sve više se povezuje sa očuvanim prirodnim sredinama, što dovodi do značaja ruralni turizam. Ruralna područja pružaju niz pogodnosti koje direktno utiču na zdravlje:

- čist vazduh i odsustvo zagađenja
- nizak nivo buke
- prirodno okruženje
- sporiji i manje stresan način života

Boravak u takvom okruženju doprinosi:

- smanjenju stresa
- poboljšanju mentalnog zdravlja
- bržem fizičkom oporavku
- jačanju imuniteta

Upravo kombinacija banjskih terapija i ruralnog ambijenta omogućava stvaranje jedinstvenog zdravstveno-turističkog proizvoda. Ovaj integrisani pristup predstavlja osnov za razvoj održivih turističkih destinacija, u skladu sa principima održivi razvoj.

2.5. Sinergijski efekti i savremeni trendovi

Savremeni trendovi u turizmu ukazuju na sve veću potrebu za integracijom različitih oblika zdravstvenog turizma. Umesto njihove izolovane primene, sve češće se razvijaju modeli koji kombinuju:

- medicinske tretmane,
- banjske terapije,
- wellness programe, i
- boravak u ruralnom okruženju.

Ovakav integrisani pristup omogućava potpuniji oporavak korisnika i povećava konkurentnost turističkih destinacija na globalnom tržištu.

U tom kontekstu, banje u ruralnim sredinama imaju posebnu prednost, jer mogu ponuditi jedinstvenu kombinaciju prirodnih resursa, zdravstvenih usluga i autentičnog ambijenta. Ova sinergija predstavlja ključni faktor razvoja zdravstvenog turizma u Srbiji i osnov za dalju turističku valorizaciju ruralnih područja.

3. RURALNI TURIZAM I NJEGOV ZNAČAJ ZA ZDRAVLJE

Savremeni način života, obeležen ubrzanim tempom, urbanizacijom i povećanim nivoom stresa, uslovio je rastuću potrebu za povratkom prirodi i zdravijem okruženju. U tom kontekstu, ruralni turizam dobija sve veći značaj kao specifičan oblik turizma koji omogućava boravak u očuvanim prirodnim sredinama i autentičnim ruralnim ambijentima. Ruralni turizam obuhvata različite aktivnosti koje se realizuju u seoskim i manje urbanizovanim područjima, pri čemu se naglasak stavlja na prirodne resurse, tradicionalni način života i lokalnu kulturu. Njegova osnovna vrednost ogleda se u mogućnosti da turistima pruži mir, tišinu i neposredan kontakt sa prirodom, što predstavlja značajan kontrast urbanom načinu života. Boravak u ruralnim sredinama ima višestruke pozitivne efekte na fizičko zdravlje čoveka. Jedan od najvažnijih faktora jeste kvalitet životne sredine, koji podrazumeva čist vazduh, odsustvo industrijskog zagađenja i povoljne klimatske uslove. Ovi elementi doprinose poboljšanju respiratornih funkcija, jačanju imunološkog sistema i opštem poboljšanju zdravstvenog stanja. Pored toga, boravak u prirodi podstiče fizičku aktivnost kroz šetnje, boravak na otvorenom i rekreativne aktivnosti, što dodatno utiče na unapređenje zdravlja. U kombinaciji sa prirodnim lekovitim faktorima prisutnim u banjama, efekti ruralnog okruženja postaju još izraženiji.

Jedan od ključnih doprinosa ruralnog turizma ogleda se u njegovom pozitivnom uticaju na mentalno zdravlje. Savremena istraživanja ukazuju da boravak u prirodi značajno doprinosi smanjenju stresa, anksioznosti i mentalnog zamora. Tišina,

odsustvo buke i sporiji tempo života karakteristični za ruralne sredine omogućavaju psihičku relaksaciju i emocionalnu stabilizaciju. Kontakt sa prirodom ima terapijski efekat, jer utiče na smanjenje nivoa kortizola (hormona stresa) i poboljšanje raspoloženja. Upravo iz tog razloga, ruralni turizam se sve češće povezuje sa konceptom mentalnog zdravlja i prevencije savremenih bolesti izazvanih stresom. Povezanost između ruralnog i zdravstveni turizam posebno dolazi do izražaja u banjskim destinacijama koje se nalaze u prirodnom okruženju. U takvim sredinama ostvaruje se sinergijski efekat između prirodnih lekovitih faktora i pozitivnog uticaja ruralnog ambijenta. Boravak u banji koja je smeštena u ruralnom području omogućava korisnicima da, pored medicinskih i rehabilitacionih tretmana, uživaju u prirodi, što doprinosi bržem i efikasnijem oporavku. Ovaj integrisani pristup zdravlju predstavlja značajnu prednost u odnosu na klasične medicinske tretmane koji se odvijaju u urbanim sredinama. Ruralni turizam ima značajnu ulogu u ostvarivanju principa održivi razvoj, jer omogućava racionalno korišćenje prirodnih resursa uz istovremeno očuvanje životne sredine. Razvoj ovog oblika turizma doprinosi ekonomskom osnaživanju ruralnih područja, smanjenju depopulacije i očuvanju tradicionalnih vrednosti. U kontekstu zdravstvenog turizma, održivi razvoj podrazumeva balans između turističke eksploatacije i očuvanja prirodnih lekovitih resursa, koji predstavljaju osnovu za dugoročnu konkurentnost destinacija. Poseban značaj ruralnog turizma ogleda se u njegovoj povezanosti sa banjski turizam. Većina banja u Srbiji nalazi se upravo u ruralnim ili prigradskim područjima, što im omogućava da korisnicima pruže optimalne uslove za oporavak. Ruralni ambijent doprinosi:

- smanjenju negativnih uticaja urbanog okruženja,
- poboljšanju kvaliteta boravka, i
- jačanju terapijskih efekata banjskih tretmana.

Ova povezanost predstavlja jedan od ključnih faktora koji potvrđuju značaj ruralnih sredina u razvoju zdravstvenog turizma.

4. BANJE U JUŽNOJ SRBIJI

Južna Srbija predstavlja jedan od najznačajnijih regiona kada je reč o razvoju banjskog turizma, zahvaljujući bogatstvu prirodnih resursa, pre svega termomineralnih voda, kao i povoljnim klimatskim i geomorfološkim uslovima. Ovaj region odlikuje se velikim brojem banja koje se u najvećoj meri nalaze u ruralnim sredinama, što dodatno doprinosi njihovoj atraktivnosti i terapijskom značaju. Banje u južnoj Srbiji imaju dugu tradiciju korišćenja u medicinske svrhe, a danas predstavljaju važan segment zdravstveni turizam u Republici Srbiji. Njihov značaj ogleda se u kombinaciji prirodnih lekovitih faktora i povoljnog ambijenta za oporavak, što ih čini konkurentnim na domaćem i međunarodnom turističkom tržištu. Banje ovog regiona karakteriše raznovrsnost hidroloških resursa, uključujući termalne, hipertermalne i mineralne izvore različitog hemijskog sastava. Ove vode se koriste u terapijske svrhe, posebno u lečenju reumatskih, neuroloških, kardiovaskularnih i kožnih oboljenja. Pored hidroloških resursa, značajnu ulogu imaju i:

- povoljni klimatski uslovi
- očuvana prirodna sredina
- ruralni ambijent sa niskim stepenom urbanizacije

Upravo kombinacija ovih faktora omogućava stvaranje optimalnih uslova za rehabilitaciju i oporavak korisnika banjskih usluga.

5.1 Pregled najznačajnijih banja u južnoj Srbiji

U južnoj Srbiji nalazi se više banjskih centara, među kojima se izdvajaju:

- Niška Banja – jedna od najpoznatijih banja u Srbiji, poznata po radonskim vodama koje se koriste u lečenju reumatskih i kardiovaskularnih oboljenja.
- Vranjska Banja – poznata po izuzetno visokim temperaturama termalnih voda, koje spadaju među najtoplije u Evropi.
- Sijarinska Banja – karakteristična po velikom broju izvora i prirodnim gejzerima, sa značajnim terapijskim potencijalom.
- Lukovska Banja – banja na velikoj nadmorskoj visini, sa izraženim klimatskim i hidrološkim pogodnostima.
- Prolom Banja – poznata po lekovitoj vodi koja se koristi za lečenje bolesti bubrega i organa za varenje.
- Kuršumlijska Banja – banja sa dugom tradicijom, ali nedovoljno razvijenom turističkom infrastrukturom.
- Banja Topilo – manje poznata banja u blizini Niša, sa značajnim prirodnim resursima, uključujući termalne izvore i pojavu gejzera, što je čini posebno interesantnom za dalji razvoj zdravstvenog turizma.
- Zvonačka Banja – banja u istočnoj Srbiji, poznata po mineralnim vodama koje se koriste u terapiji reumatskih i neuroloških oboljenja, uz izražen potencijal za razvoj ruralnog turizma.
- Bujanovačka Banja – poznata po lekovitom peloidu (blatu) i termomineralnim vodama, sa značajnom ulogom u rehabilitaciji i fizikalnoj terapiji.

Banje u južnoj Srbiji imaju višestruki značaj, koji se ogleda u njihovoj ulozi u zdravstvenom sistemu, turizmu i lokalnom ekonomskom razvoju. Njihova osnovna funkcija je pružanje zdravstvenih usluga, ali se sve više razvijaju i kao turističke destinacije koje nude različite sadržaje za odmor i rekreaciju. Posebno je značajna njihova uloga u razvoju ruralnih područja, jer doprinose:

- otvaranju novih radnih mesta
- razvoju lokalne infrastrukture
- promociji prirodnih i kulturnih resursa

Istovremeno, ove banje imaju potencijal da privuku i strane turiste, posebno u segmentu zdravstvenog i wellness turizma. Uprkos značajnim resursima, banje u južnoj Srbiji suočavaju se sa brojnim izazovima. Među najvažnijim problemima izdvajaju se:

- nedovoljna ulaganja u infrastrukturu
- zastarela turistička ponuda
- nedovoljna promocija na međunarodnom tržištu
- nedostatak savremenih zdravstveno-turističkih sadržaja

Ovi problemi ograničavaju njihovu konkurentnost i usporavaju razvoj ovog segmenta turizma. U cilju unapređenja banjskog turizma u južnoj Srbiji, neophodno je sprovesti niz mera koje podrazumevaju modernizaciju infrastrukture, unapređenje kvaliteta usluga i jačanje promocije. Poseban akcenat treba staviti na razvoj integrisanih turističkih proizvoda koji kombinuju zdravstvene, rekreativne i ruralne sadržaje. U tom kontekstu, banje ovog regiona imaju potencijal da postanu značajni centri zdravstveni turizam, posebno ukoliko se njihov razvoj usmeri ka principima održivi razvoj i očuvanja prirodnih resursa.

6. STUDIJA SLUČAJA: BANJA TOPILO KOD NIŠA

Banja Topilo nalazi se približno 25 kilometara severno od Niša, u dolini Toponičke reke, na teritoriji jugoistočne Srbije. Banja je relativno novijeg turističkog razvoja i nastala je kao rezultat prirodnog otkrića termomineralnih izvora, nakon čega je ubrzo prepoznat njen značajan balneološki potencijal. Specifičnost ove banje ogleda se u njenom prirodnom okruženju i očuvanom ruralnom ambijentu, koji doprinosi njenoj atraktivnosti u okviru razvoja zdravstveni turizam. Na slici 1 prikazana je zgrada lečilišta u Banji Topilo.

Slika 1: Banja Topilo

6.1. Hidrološke i hemijske karakteristike termomineralne vode

Termomineralna voda Banje Topilo izdvaja se po svojoj prirodnoj snazi i sastavu. Izvire iz približno 18 izvora, sa ukupnim protokom od oko 10 m³/s i temperaturom od oko 34°C. U tabeli 2 prikazan je hemijski sastav vode na izvoru u Banji Topilo.

Tabela 2: Hemijski sastav vode u Banji Topilo

P.H	7,3	blago alkalna (bazna) voda, dobar lek protiv starenja - negazirana
SUVI OSTATAK	3120	spada u bogato mineralne vode
KALCIJUM Ca ⁺⁺	610 mg	kosti, zubi, nokti, rad srca, krvotoka, zgrušavanje krvi, mišići, nervi, smanjuje stres, alergije posebno one na sunce, štiti od raka creva – kalcijum i magnezijum obezbeđuju normalno funkcionisanje organizma samo u odnosu 2:1 jer tada jedan drugog RAZGRADJUJU i nema taloženja u organizmu
MAGNEZIJUM Mg ⁺⁺	300 mg	kritičan element za ljudski organizam posebno za kardiovaskularni i nervni sistem, aktivira enzime u ćelijama, metabolizam, srčanu aritmiju, jača krvotok, grčevi, ublažava stres, vrtoglavicu, razdražljivost, nesanicu, srčanu aritmiju, jača nervne impulse, deluje sedativno na nervni sistem, jača imunitet, izbacuje vodu iz tela.
NATRIJUM Na ⁺	120 mg	značajan element zdravlja, reguliše napetost tkiva, količinu vode u organizmu, vrtoglavicu, grčevi, krvotok
KALIJUM K ⁺	19 mg	rad mišića i nervnog sistema, aktivira enzime, srce, krvni pritisak, apetit
HIDRO KARBONAT HCO ₃ [']	3304 mg	pomaže varenju, što naročito odgovara osobama sa oboljenjem probavnog trakta, pomaže sekreciju žuči, ublažava gorušicu, stomachni virus
HLORID Cl [']	88 mg	pomažu varenju i funkcionisanju jetre - čišćenju toksina, otpada iz organizma
SULFAT SO ₄ ^{''}	180 mg	vitalnost ćelija, sa magnezijumom podstiču rad žuči pankreasa i creva, jetra
SILICIJUM DIOKSID SiO ₂	120 mg	kosti i vezivno tkivo, nokti, koža, kosa, apsorpcija kalcijuma, fleksibilnost arterija - prevencija kardiovaskularnih bolesti i alchaimerovu bolest, imuni sistem, sprečava starenje ćelija - kalcijum, magnezijum i kalijum povećavaju dejstvo silicijum dioksida
METABORNA KISELINA HBO ₂	7 mg	antiseptik za ispiranje kože i očiju, konjunktivitis
SLOBODNI VODONIK SULFID H ₂ S	16 mg	vene, arterije, cirkulacija, krvni pritisak, aritmija, nervni sistem, zglobovi, mišići, išijas, ginekološke bolesti, plodnost, prostata, cerebralna paraliza, alergije, kožne bolesti, ekcem, psorijaza, štitna žlezda, dijabetes, uklanja toksine, laksativ

Posebno se ističe visok sadržaj magnezijuma, koji ima važnu ulogu u funkcionisanju nervnog i kardiovaskularnog sistema. Lekovita voda Banje Topilo koristi se u okviru balneoterapije, odnosno primenom: kupanja, pijenja vode i inhalacije termalnih isparenja. U banji se nalaze dva zatvorena bazena u kojima voda kontinuirano dotiče direktno sa izvora, čime se održava njena stalna hemijska i termička stabilnost. Preporučeni režim kupanja podrazumeva: trajanje terapije oko 20 minuta, i jedno kupanje dnevno.

Sezona lečenja traje od 1. juna do 30. septembra, što ukazuje na sezonski karakter turističke i zdravstvene aktivnosti.

6.2. Indikacije za lečenje

Na osnovu dostupnih podataka, termomineralna voda Banje Topilo koristi se kao dopunsko sredstvo u terapiji različitih oboljenja:

Bolesti lokomotornog sistema:

- reumatska oboljenja
- artritis i artroze
- spondiloze
- osteoporoza i giht

Neurološka i psihosomatska oboljenja:

- stres i depresija
- neuralgije i neuritisi
- išijas
- bolni sindromi kičme

Kardiovaskularna oboljenja:

- hipertenzija
- ateroskleroza
- poremećaji cirkulacije
- srčane slabosti

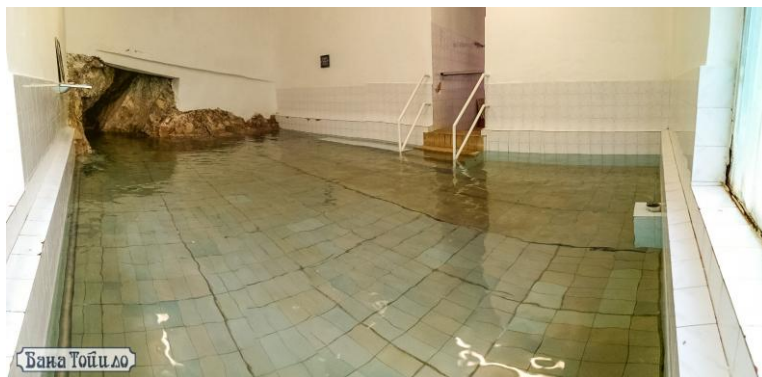
Digestivni i metabolički poremećaji:

- gastritis i kolitis
- oboljenja jetre i žučne kese
- dijabetes i gojaznost
- poremećaji metabolizma

Dermatološka i druga oboljenja:

- ekcem i psorijaza
- bolesti mokraćnih kanala
- ginekološki problemi
- respiratorna oboljenja (astma)

Na slici 2 prikazan je izvor i bazen sa lekovitom vodom u Banji Topilo.

Slika 2: Izvor i bazen sa lekovitom vodom u Banji Topilo

6.3. Turistički i rekreativni potencijal

Banja Topilo predstavlja ne samo zdravstvenu, već i rekreativnu destinaciju. Prirodno okruženje omogućava različite aktivnosti kao što su:

- šetnje i planinarenje
- lov i ribolov
- kampovanje
- sakupljanje lekovitog bilja i pečuraka
- kupanje u Toponičkoj reci

U neposrednoj blizini nalazi se i Biserna pećina, što dodatno povećava atraktivnost destinacije. Takođe, u širem okruženju razvijeni su dodatni turistički sadržaji:

- prirodni i rekreativni bazeni (Popšica, Popoland kompleks)
- etno gastronomija
- kulturno-istorijski objekti (manastiri i verski lokaliteti)
- Kravljsko vrelo
- speleološki i prirodni fenomeni (Cerjanska pećina)

Na slici 3 prikazana je Cerjanska pećina, jedna od najdužih pećina u Srbiji. Do sada je istraženo 7149 metara pećinskih kanala. Kroz pećinu teče ponornica Provalijska reka. Ponovo izvire kod sela Kravlje gde se nalazi park prirode Kravljsko vrelo.

Slika 3: Cerjanska pećina kod Banje Topilo

Kombinacija zdravstvenih, prirodnih i kulturnih resursa doprinosi razvoju integrisanog turističkog proizvoda. Banja Topilo predstavlja značajan, ali još uvek nedovoljno razvijen resurs u okviru ruralnog zdravstvenog turizma Srbije. Njene ključne prednosti su:

- visok kvalitet i jedinstven sastav termalne vode
- veliki broj izvora i kontinuirani protok
- prirodno očuvan ruralni ambijent
- raznovrsni terapijski efekti

U kontekstu razvoja ruralni turizam, ova banja ima potencijal za transformaciju u savremeni centar zdravstvenog turizma, uz odgovarajuća ulaganja u infrastrukturu i promociju.

Analiza Banje Topilo pokazuje da ovaj lokalitet poseduje izuzetne prirodne i balneološke resurse koji mogu značajno doprineti razvoju zdravstvenog turizma u južnoj Srbiji. Kombinacija termomineralnih izvora, ruralnog ambijenta i rekreativnih sadržaja stvara uslove za holistički pristup zdravlju. U skladu sa tim, Banja Topilo predstavlja relevantan primer sinergije prirodnih resursa i turističke funkcije, čime potvrđuje hipotezu o značaju ruralnog okruženja za unapređenje zdravlja i oporavka posetilaca.

7. STATISTIČKO ISTRAŽIVANJE

Empirijski deo rada zasniva se na sprovedenom anketnom istraživanju sa ciljem ispitivanja stavova posetilaca o značaju boravka u banjama i uticaju ruralnog okruženja na zdravlje i oporavak. Istraživanje je sprovedeno na uzorku od N = 100 ispitanika, koji su u prethodnom periodu boravili u nekoj od banjskih destinacija u Srbiji. Anketa je bila anonimna i sadržala je pitanja zatvorenog tipa. Cilj istraživanja bio je da se ispita:

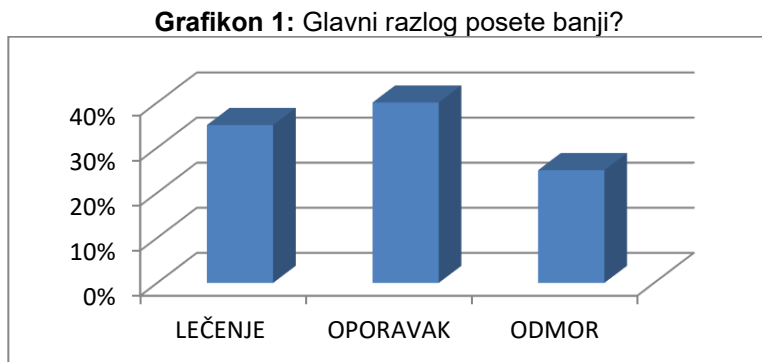
- motiv dolaska u banju
- percepcija zdravstvenih efekata
- značaj prirodnog (ruralnog) okruženja
- preferencije prema banjskim destinacijama

7.1. Anketno istraživanje

Na postavljeno pitanje: “Glavni razlog posete banji?” dati su sledeći odgovori:

- Lečenje: 35%
- Oporavak: 40%
- Odmor: 25%

Na grafikonu 1 prikazana se struktura datih odgovora u relativnim vrednostima.

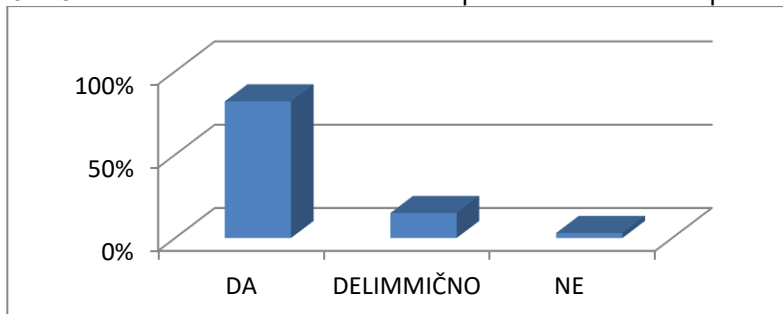
Zaključak: Dominira zdravstveno-motivisan dolazak (75%).

Na postavljeno pitanje: “Da li smatrate da boravak u prirodi utiče na brži oporavak?” dati su sledeći odgovori:

- Da: 82%
- Delimično: 15%
- Ne: 3%

Na grafikonu 2 prikazana se struktura datih odgovora u relativnim vrednostima.

Grafikon 2: Da li smatrate da boravak u prirodi utiče na brži oporavak?

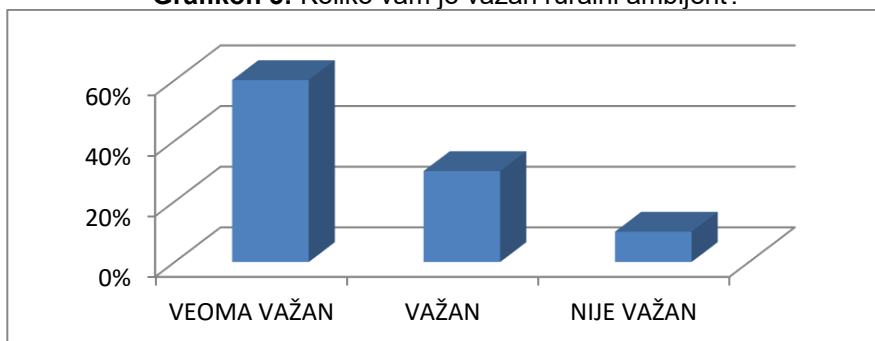
Zaključak: Većina ispitanika potvrđuje pozitivan uticaj prirode.

Na postavljeno pitanje: “Koliko vam je važan ruralni ambijent?” dati su sledeći odgovori:

- Veoma važan: 60%
- Važan: 30%
- Nije važan: 10%

Na garfikonu 3 prikazana se struktura datih odgovora u relativnim vrednostima.

Grafikon 3: Koliko vam je važan ruralni ambijent?

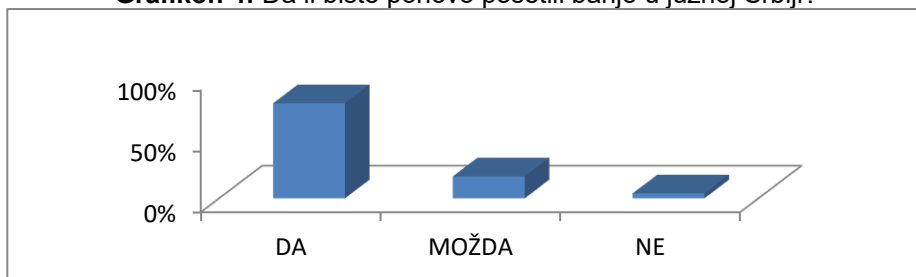

Zaključak: Ruralno okruženje je ključni faktor zadovoljstva.

Na postavljeno pitanje: “Da li biste ponovo posetili banje u južnoj Srbiji?” dati su sledeći odgovori:

- Da: 78%
- Možda: 18%
- Ne: 4%

Na garfikonu 4 prikazana se struktura datih odgovora u relativnim vrednostima.

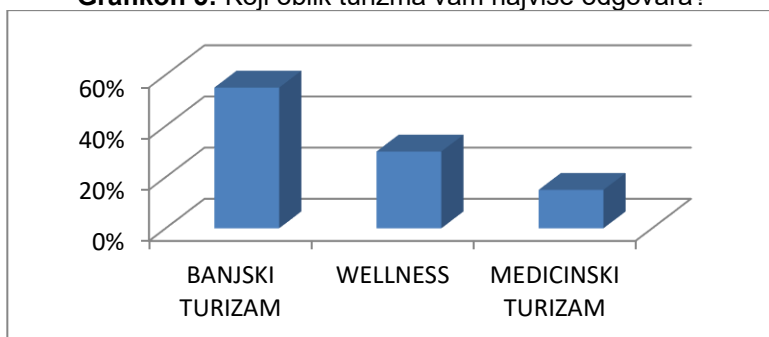
Grafikon 4: Da li biste ponovo posetili banje u južnoj Srbiji?

Zaključak: Visok nivo zadovoljstva destinacijom.

Na postavljeno pitanje: “Koji oblik turizma vam najviše odgovara?” dati su sledeći odgovori:

- Banjski turizam: 55%
- Wellness: 30%
- Medicinski: 15%

Na grafikonu 5 prikazana se struktura datih odgovora u relativnim vrednostima.

Grafikon 5: Koji oblik turizma vam najviše odgovara?

Zaključak: Banjski turizam dominira preferencijama.

7.3. Interpretacija rezultata

Rezultati istraživanja jasno pokazuju da ispitanici prepoznaju značaj banjskog turizma kao oblika zdravstvene rehabilitacije. Visok procenat ispitanika koji navode da boravak u prirodi pozitivno utiče na oporavak (82%) ukazuje na snažnu percepciju terapijskog efekta ruralnog okruženja. Takođe, činjenica da 60% ispitanika ocenjuje ruralni ambijent kao „veoma važan“ potvrđuje da prirodni faktor predstavlja ključni element u izboru destinacije. Dominacija banjskog turizma kao preferiranog oblika (55%) dodatno potvrđuje značaj kombinacije prirodnih lekovitih faktora i zdravstvenih usluga.

Na osnovu sprovedenog anketnog istraživanja može se zaključiti da postoji izražena svest o pozitivnom uticaju ruralnog okruženja na zdravlje i oporavak posetilaca banja. Dobijeni rezultati potvrđuju postavljenu hipotezu da ruralna sredina u banjama Srbije doprinosi bržem i kvalitetnijem oporavku korisnika.

8. ZAKLJUČAK

Rezultati ovog istraživanja ukazuju na to da zdravstveni turizam, sa posebnim akcentom na banjski i ruralni segment, predstavlja jedan od ključnih pravaca diverzifikacije i održivog razvoja turističke industrije u savremenim uslovima globalnih promena. Integracija medicinskih usluga, balneoloških resursa i prirodno očuvanih ruralnih sredina doprinosi formiranju kompleksnog i visoko diferenciranog turističkog proizvoda, koji istovremeno odgovara zahtevima zdravstvene zaštite, rehabilitacije i savremenih trendova well-being koncepta.

Analiza teorijskih osnova potvrđuje da se savremeni zdravstveni turizam sve više razvija u pravcu holističkog pristupa zdravlju, u kojem se fizičko, mentalno i socijalno blagostanje posmatraju kao međuzavisne kategorije. U tom okviru, banjski turizam zauzima centralnu poziciju kao most između medicinskog tretmana i preventivne zdravstvene zaštite, dok ruralni turizam predstavlja ključni ekološki i ambijentalni faktor koji značajno doprinosi efektima oporavka. Empirijski rezultati sprovedenog istraživanja jasno ukazuju na visoku percepciju ispitanika o pozitivnom uticaju prirodnog i ruralnog okruženja na zdravstveni oporavak. Dominantni stavovi ispitanika potvrđuju da boravak u banjskim destinacijama smeštenim u očuvanim prirodnim sredinama doprinosi smanjenju stresa, poboljšanju psihofizičkog stanja i povećanju opšteg zadovoljstva korisnika. Ovi nalazi su u skladu sa savremenim međunarodnim istraživanjima u oblasti zdravstvenog turizma i well-being industrije.

Studija slučaja Banje Topilo dodatno potvrđuje da manja, ruralno locirana banjska odredišta poseduju značajan, ali nedovoljno valorizovan razvojni potencijal. Njihova komparativna prednost ogleda se u kombinaciji autentičnog prirodnog ambijenta, termomineralnih izvora i mogućnosti razvoja održivih oblika turizma, što ih čini relevantnim resursima u okviru regionalne turističke politike. Sa aspekta turističkog razvoja Republike Srbije, posebno regiona južne Srbije, rezultati ovog rada ukazuju na potrebu jačanja institucionalne podrške, investicija u infrastrukturu i strateške promocije banjskih destinacija u ruralnim područjima. Poseban značaj ima razvoj integrisanih modela turizma koji povezuju zdravstvene, rekreativne, ekološke i kulturne sadržaje, u skladu sa principima održivog razvoja koje promovišu UNWTO i relevantne međunarodne institucije. Na osnovu dobijenih rezultata empirijskog istraživanja, potvrđuje se polazna hipoteza da ruralna sredina u banjama Srbije ima statistički i perceptivno značajan pozitivan uticaj na zdravlje i brži oporavak posetilaca. Time se potvrđuje da prirodni i ambijentalni faktori predstavljaju ključni determinant kvaliteta iskustva i ishoda zdravstvenog turizma.

Budući razvoj zdravstvenog i banjskog turizma u Srbiji treba da bude zasnovan na integrisanom, multidisciplinarnom i održivom pristupu, koji objedinjuje medicinsku ekspertizu, prirodne resurse i turističku valorizaciju ruralnih prostora, čime se obezbeđuje dugoročna konkurentnost i usklađenost sa globalnim trendovima u okviru UNWTO okvira razvoja turizma.

LITERATURA

- [1] Bakić, O. (2016). *Menadžment u turizmu*. Beograd: Fakultet za hotelijerstvo i turizam.
- [2] Connell, J. (2013). *Medical tourism*. CABI Publishing.
- [3] Cvijanović, D. (2024). *Ruralni turizam*. Vrnjačka Banja: Univerzitet u Kragujevcu, Fakultet za hotelijerstvo i turizam.

- [4] Dragović, Nj., Urošević, S., Vuković, M. (2025). *Ispitivanje standarda za označavanje na tekstilnim proizvodima*, Beograd: Savez inženjera i tehničara Srbije, 8. Međunrodna naučna konferencija "Savremeni trendovi i inovacije u tekstilnoj industriji".
- [5] García-Altés, A. (2005). The development of health tourism services. *Annals of Tourism Research*.
- [6] Goodrich, J. N., & Goodrich, G. E. (1987). Health-care tourism: An exploratory study. *Tourism Management*.
- [7] Hall, C. M. (2005). *Tourism: Rethinking the social science of mobility*. Pearson.
- [8] Hall, C. M., & Page, S. (2014). *The Geography of Tourism and Recreation*. Routledge.
- [9] Herrera, A., Gonzales, J. (2025). *College graduates employability and bilingualism relationship at the Lower RGV border, USA-Mexico*, In XXX International Scientific Conference: Regional development and demographic flows of southeastern European countries (pp 21-24), Faculty of Economics Niš.
- [10] Ilić, Z. (2022). *Vlasinsko jezero – avanturistički turizam*. Beograd: Zadužbina Andrejević.
- [11] Ilić, Z. (2023). *Razvoj turizma u devastiranim područjima na jugu Srbije*, Sijarinska Banja: I stučno naučna konferencija KORET – Održivi resursi, ekologija i turizam Jugoistične Srbije.
- [12] Jović, D. (2015). *Turizam i održivi razvoj*. Beograd: Ekonomski fakultet.
- [13] Lunt, N., Smith, R., Exworthy, M., Green, S., Horsfall, D., & Mannion, R. (2011). *Medical tourism: Treatments, markets and health system implications*. OECD Publishing.
- [14] Maksin, M. (2018). *Održivi razvoj turizma u ruralnim područjima*. Beograd: Institut za arhitekturu i urbanizam Srbije.
- [15] Ministarstvo turizma i omladine Republike Srbije. (2025). *Strategija razvoja turizma Srbije*. <https://mto.gov.rs>
- [16] Niška Banja – zvanični portal. (2025). <https://www.niskabanja.rs>
- [17] OECD. (2023). *Tourism trends and policy analysis*. <https://www.oecd.org/cfe/tourism>
- [18] Prolom Banja. (2025). <https://www.prolom-banja.com>
- [19] Smith, M., & Puczko, L. (2014). *Health, Tourism and Hospitality: Spas, wellness and medical travel*. Routledge.
- [20] Senić, V. (2018). *Krizni menadžment u turizmu*. Vrnjačka Banja: Univerzitet u Kragujevcu, Fakultet za hotelijerstvo i turizam.
- [21] Stanišić, T. (2019). *Savremene tendencije u turizmu*. Vrnjačka Banja: Univerzitet u Kragujevcu, Fakultet za hotelijerstvo i turizam.
- [22] Stankov, U. (2020). *Turizam i prostorni razvoj Srbije*. Novi Sad: PMF.
- [23] Sijarinska Banja – turistička prezentacija. (2025). <https://banjasijarinska.com>
- [24] Todorović, M. (2014). *Ruralni i ekoturizam u Srbiji*. Beograd: Geografski institut.
- [25] Tourist Organization of Serbia (TOS). (2025). *Official tourism portal of Serbia*. <https://www.serbia.travel>
- [26] UNWTO – World Tourism Organization. (2024). *Tourism insights and rural development*. <https://www.unwto.org>
- [27] WHO – World Health Organization. (2024). *Health and well-being in tourism*. <https://www.who.int>
- [28] World Health Organization (WHO). (2022). *Health tourism and wellness development reports*. <https://www.who.int>
- [29] Živanović, S. (2020). *Medicinski turizam*. Vrnjačka Banja: Univerzitet u Kragujevcu, Fakultet za hotelijerstvo i turizam.
- [30] Živanović, S. (2015). *Oblici i trendovi zdravstvenog turizma*. Vrnjačka Banja: Univerzitet u Kragujevcu, Fakultet za hotelijerstvo i turizam.